

การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนด้วยจิตอาสา ในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนผ่านกิจกรรมฝายมีชีวิต

LEARNING MANAGEMENT FOR COMMUNITY EMPOWERMENT BY VOLUNTARY MIND ON SUSTAINABLE WATER MANAGEMENT THROUGH LIVING WEIR

สุภารัตน์ คำเพราะ^{1*}
Suparat Kamproh

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนด้วยจิตอาสา 2) สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนแบบมีส่วนร่วมด้วยจิตอาสาในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนด้วยฝายมีชีวิต และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจจากการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เสริมสร้างพลังชุมชนแบบมีส่วนร่วมด้วยจิตอาสาในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนด้วยฝายมีชีวิต การวิจัยนี้เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย กระบวนการประชาเข้าใจ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร อาจารย์ บุคลากร นักการเมืองท้องถิ่น และนักศึกษาทั้งหมด 7 คน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 350 คน ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า

การจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บูรณาการเนื้อหาแบบสหวิทยาการเรียนรู้แบบโครงการจิตอาสาเป็นฐาน ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกรักท้องถิ่น และน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนด้วยกระบวนการจิตอาสาในการบริหารจัดการน้ำด้วยฝายมีชีวิตมี 5 ขั้นตอน ตามหลักคิด 9 ขั้น คือ 1) การสร้างแรงบันดาลใจ 2) จุดประกายความคิด 3) ศึกษาสภาพปัญหา 4) เสนอโครงการ จิตอาสา และ 5) ลงมือปฏิบัติจริง

จากการสำรวจความพึงพอใจของการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยเพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนด้วยจิตอาสาในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนผ่านกิจกรรมฝายมีชีวิตได้รับผลดังนี้

¹หลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

*ผู้นิพนธ์ประสานงาน E-mail: suparat@vru.ac.th

ผลการสำรวจความพึงพอใจต่อการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เสริมสร้างพลังชุมชนแบบมีส่วนร่วมด้วยจิตอาสาในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนด้วยฝายมีชีวิต กลุ่มตัวอย่าง 350 คน มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมในภาพรวมค่าเฉลี่ย 4.19 ชั้นความภูมิใจที่ได้ร่วมกิจกรรมจิตอาสา มีคะแนนเฉลี่ย 4.45 อยู่ในเกณฑ์มากที่สุด รองลงมาคือ เข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจค่าเฉลี่ย 4.23 ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม ฝายมีชีวิต การบริหารจัดการน้ำ

ABSTRACT

This research aimed to 1) study the learning management for community empowerment through volunteer mind 2) create a learning management model for participatory community empowerment through volunteer in sustainable water management and 3) experiment with learning management for community empowerment by volunteer mind on sustainable water management through living weir. This study was a research and development. Questionnaires, interview forms, satisfaction survey, sub-group meeting and process of public understanding were applied for data collection. Simple sampling method was employed for 350 samples which consisted of administrators, teachers, personnel, local politicians and students from 7 faculties. The data were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation and content analysis.

The study found that:

Learning management by focusing on learners was important which deal with integration of interdisciplinary content learning as a volunteer-based project, designing learning activities to stimulate learners to raise their awareness of local love and applying philosophy of sufficiency economy for living.

The learning management model for community empowerment through volunteer mind in water management had five main steps: 1) inspiration 2) sparkling idea 3) problem study 4) propose of volunteer project and 5) action.

The results of the 350 samples' satisfaction survey on the experimental model of community empowerment learning through participatory volunteer in sustainable water management by living weir was at 4.19 level in average, the highest satisfaction level was being proud to participate in volunteer activities was at 4.45 and volunteer mind participation was 4.23 respectively.

Keywords: Learning Management, Participation, Living Weir, Water Management

บทนำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี โดยงานวิชาศึกษาทั่วไปมีหน้าที่หลักในการพัฒนาบัณฑิตให้มีเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ งานวิชาศึกษาทั่วไปจึงพัฒนารายวิชา GE 102 อัตลักษณ์บัณฑิต วไลยอลงกรณ์ เมื่อ พ.ศ. 2557 เพื่อสร้างบัณฑิตให้มีอัตลักษณ์ คือ “บัณฑิตจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่น” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเสริมทักษะการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมให้นักศึกษามีความภาคภูมิใจในความเป็นบัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ บัณฑิตจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่น เน้นสร้างเสริมเอกลักษณ์การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้อัตลักษณ์การมีจิตอาสา เพื่อให้เกิดบุคลิกภาพที่ดี เข้าใจตนเอง รู้จักประมาณตนเอง พัฒนาตนเอง รู้จักกาลเทศะ เคารพกฎระเบียบ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อมหาวิทยาลัยและสังคม โดยมีอาจารย์ผู้สอนเป็นที่ปรึกษาและคอยให้คำแนะนำ เน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบโครงการจิตอาสาเป็นฐาน

การจัดการเรียนการสอนแบบโครงการฐานผู้เรียนต้องเสนอโครงการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีวางแผนการสอนร่วมกัน ร่วมประชุมปรึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และอภิปรายแนวทางจัดปัญหา อุปสรรคในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ผู้เรียนทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ทุกครั้งทั้งในกิจกรรมกลุ่มใหญ่ กิจกรรมกลุ่มย่อย และกิจกรรมรายบุคคล นอกจากนี้ยังใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้โครงการเป็นฐาน (Project-based Learning) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นการสอนเป็นทีม (Team Teaching) อาจารย์ผู้สอนมีหน้าที่คอยให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษาโครงการ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเป็นการเสริมสร้างศักยภาพการเรียนรู้ของแต่ละคนให้ได้รับการพัฒนาเต็มขีดความสามารถที่มีอยู่อย่างแท้จริง ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองได้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง (Constructivist) รวมทั้งปลูกฝังนิสัยใฝ่เรียนรู้ ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง สามารถแบ่งปันความรู้ และนำเสนอความรู้ช่วยพัฒนากระบวนการคิดอันจะนำไปสู่การเป็นบุคคล แห่งการเรียนรู้ได้ในที่สุด โดยมีเป้าประสงค์ คือ 1) ผู้เรียนมีบุคลิกภาพที่ดี มีความรับผิดชอบรู้จักประเมินตน พัฒนาตนเอง 2) ผู้เรียนมีความรู้เรื่อง เคารพกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย สังคม และประเทศชาติ 3) ผู้เรียนมีความสามารถน้อมนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต 4) ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม 5) ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจในความเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี ผู้สอนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้เทคนิคและวิธีการสอนแบบบูรณาการโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดความรู้แบบองค์รวม (สุภารัตน์ คำเพราะ, 2558)

การมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นเป็นการสร้างเสริมให้นักศึกษาเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ได้เรียนรู้จากบุคคลสำคัญเป็น “ต้นแบบของงานจิตอาสา” รวมถึงความสำคัญของการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่เป็นต้นแบบด้านวิชาการและงานวิจัย มหาวิทยาลัยจึงมีนโยบาย การจัดการศึกษาแบบ “เชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ” (Creative and Productive Learning) เพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานความรู้ โดยจะต้องรู้ทันรู้ทันโลก เรียนรู้ ขำนาญ เชี่ยวชาญการปฏิบัติ รวมพลังสร้างสรรค์สังคมไทยและรักษวัฒนธรรมไทยไม่สั่นดิ (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2550) การสร้างฝายมีชีวิตเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่เกิดขึ้นทางภาคใต้ของ

ประเทศไทย เพื่อสร้างฝายกั้นลำน้ำโดยใช้วัสดุธรรมชาติในชุมชน เพื่อบรรเทาปัญหาน้ำท่วม น้ำหลาก น้ำแล้ง น้ำใต้ดิน เนื่องจากในฤดูน้ำหลาก ฝายจะช่วยเก็บกักน้ำไว้ไม่ให้ท่วมพื้นที่เกษตรและชุมชน น้ำที่ถูกเก็บกักจะซึมลงสู่ใต้ดินก่อให้เกิดความชุ่มชื้นของระบบนิเวศ และหน้าแล้งฝายมีชีวิตจะระบายน้ำออกมาให้ชุมชนใช้ ทำให้มีน้ำใช้ตลอดปี การสร้างฝายมีชีวิตจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชน ลดปัญหาสังคม ลดปัญหาขาดจิตสำนึกสาธารณะของคนในชุมชน เนื่องจากมีหลักในการดำเนินการ คือ กระตุ้นให้ชุมชนเรียนรู้ข้อมูลน้ำของชุมชนด้วยตนเอง จากนั้นร่วมกันกำหนดทิศทางการบริหารจัดการน้ำของตนเองอย่างมีระบบ ด้วยหลักการ “ระเบิดจากข้างใน” มิใช่เริ่มต้นด้วยงบประมาณ การก่อสร้างใช้วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่มัดด้วยเชือก กระสอบทรายใส่ทรายหรือ ก้อนหิน เพื่อใส่เข้าไประหว่างไม้ไผ่กั้นลำน้ำ (สมจินต์ รักฉิม และคณะ, 2559) ฝายมีชีวิต คือ การใช้ระบบนิเวศของรากไทรเป็นตัวยึดโครงสร้างฝาย ปลุกพืชรักชาติลง เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง ระบบนิเวศจะฟื้นคืนมา ส่งผลให้เกิดการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับธรรมชาติ แรงงานที่ใช้ในการสร้างฝายได้จากระดมกำลังของคนในชุมชน ระดมเงินทุนจากในชุมชนเองร่วมกันสร้างโดยใช้แรงงานคนในชุมชน โดยมีภาคีเครือข่ายภายนอกเป็นพี่เลี้ยงสนับสนุน ก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีกันในชุมชนช่วยประสานรอยร้าวระหว่างคนในชุมชน สร้างความสัมพันธ์อันดีกับเครือข่ายภายนอก เมื่อสร้างเสร็จแล้วจะต้องมีกติกาหรือข้อตกลงร่วมกันของชุมชน (สมเดช คงเกื้อ, 2559)

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยงานวิชาศึกษาทั่วไป ดำเนินโครงการ “การเสริมสร้างพลังชุมชนด้วยจิตอาสาในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนด้วยฝายมีชีวิต” บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้การสอนรายวิชาอัตลักษณ์บัณฑิตวไลยอลงกรณ์กับการสร้างสรรค์ผลงานเชิงผลิตภาพ อย่างเป็นรูปธรรม สะท้อนอัตลักษณ์บัณฑิตจิตอาสา และเอกลักษณ์การน้อมนำแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการบริหารจัดการน้ำด้วย “กระบวนการมีส่วนร่วม” เพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนด้วยจิตอาสาในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนด้วยจิตอาสา
2. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนแบบมีส่วนร่วมด้วยจิตอาสาในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนด้วยฝายมีชีวิต
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจจากการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เสริมสร้างพลังชุมชนแบบมีส่วนร่วมด้วยจิตอาสาในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนด้วยฝายมีชีวิต

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาลักษณะการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนด้วยฝายมีชีวิต

ระยะที่ 2 เป็นระยะเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนด้วยกระบวนการจิตอาสาในการบริหารจัดการน้ำด้วยฝายมีชีวิต

ระยะที่ 3 ระยะของการสำรวจความพึงพอใจจากการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมสร้างฝายมีชีวิต

ประชากรผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้บริหาร อาจารย์ บุคลากร นักศึกษา และตัวแทนชุมชน จำนวนทั้งสิ้น 350 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การจัดประชุมกลุ่มย่อย 15 คน เวทีประชาเข้าใจ 100 คน และจากแบบสอบถาม 285 คน

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนด้วยจิตอาสาในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนผ่านกิจกรรมฝายมีชีวิต ทำการวิจัยภาคสนาม (Field Research) ในพื้นที่ชุมชนนิเวศน์ขานเมือง เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R & D) และการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action) มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ในการติดตามและประเมินผลความสำเร็จของการทดลองใช้รูปแบบ วิเคราะห์ ความพึงพอใจและความคิดเห็นหลังการเข้าร่วมโครงการของ ผู้บริหาร อาจารย์ บุคลากร นักการเมืองท้องถิ่น และนักศึกษาทั้งหมด 7 คณะ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 350 คน ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analyze) ประเมินความเหมาะสมของกิจกรรม โดยนำแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนด้านภาษา ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและโครงสร้าง จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ด้านการวัดและประเมินผล พิจารณาความเหมาะสมของข้อความ ความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามที่กำหนดไว้และความเที่ยงตรง (Validity) แล้วนำมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Item-Objective Congruence) ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามจากผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะ โดยมีเกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน ดังนี้

มากที่สุด	กำหนดให้	5	คะแนน
มาก	กำหนดให้	4	คะแนน
ปานกลาง	กำหนดให้	3	คะแนน
น้อย	กำหนดให้	2	คะแนน
น้อยที่สุด	กำหนดให้	1	คะแนน

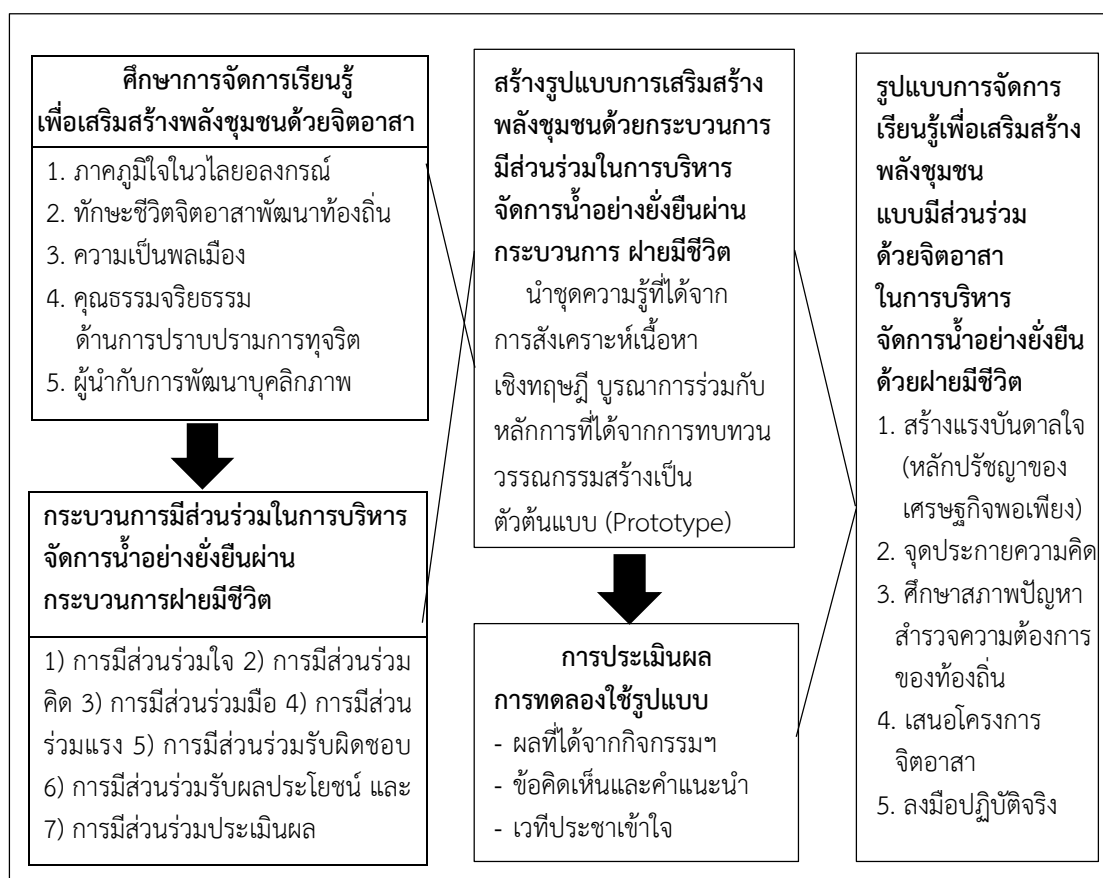
และแปลความหมายคะแนนเฉลี่ยโดยใช้สูตรการคำนวณความกว้างของอันตรภาคชั้น ดังนี้

$$\begin{aligned}\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= \frac{(\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด})}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{(5 - 1)}{5} \\ &= 0.8\end{aligned}$$

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ นำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาสรุปและจำแนกเป็นรายด้าน และนำข้อมูลที่สรุปจำแนกไว้หลังจากนั้นนำมาตรวจสอบและวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นภาพรวมรายด้าน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนด้วยจิตอาสาในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนผ่านกิจกรรมฝายมีชีวิตครั้งนี้คณะผู้วิจัย ศึกษาแนวคิดนิเวศฐานเมือง แนวคิดการบริหารจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริ แนวคิดเกี่ยวกับฝาย จิตอาสาและจิตสาธารณะ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ตามตามแผนภาพ ดังนี้

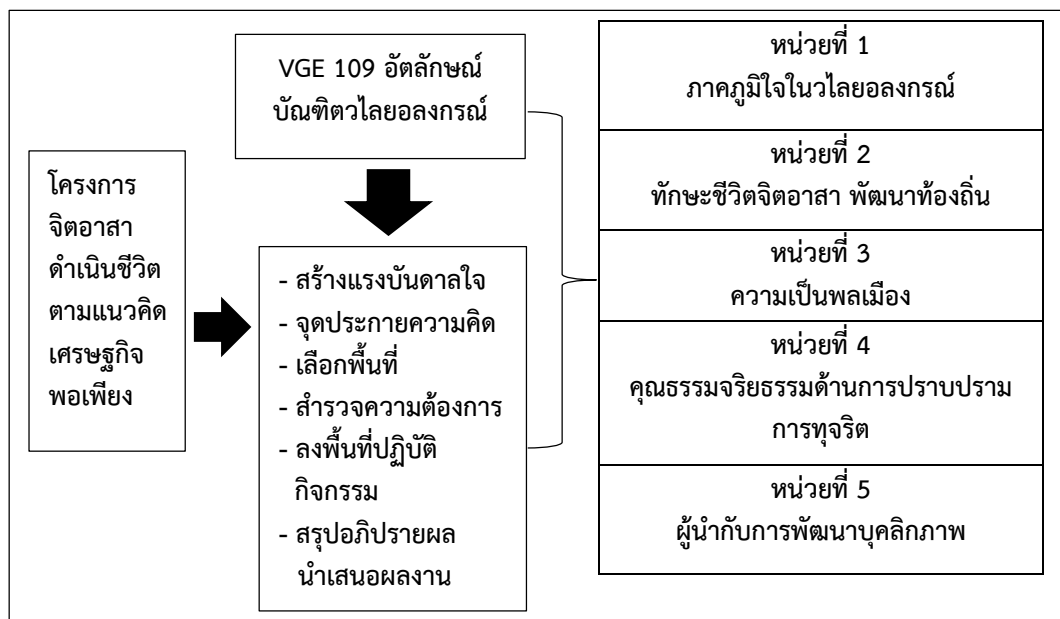


ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

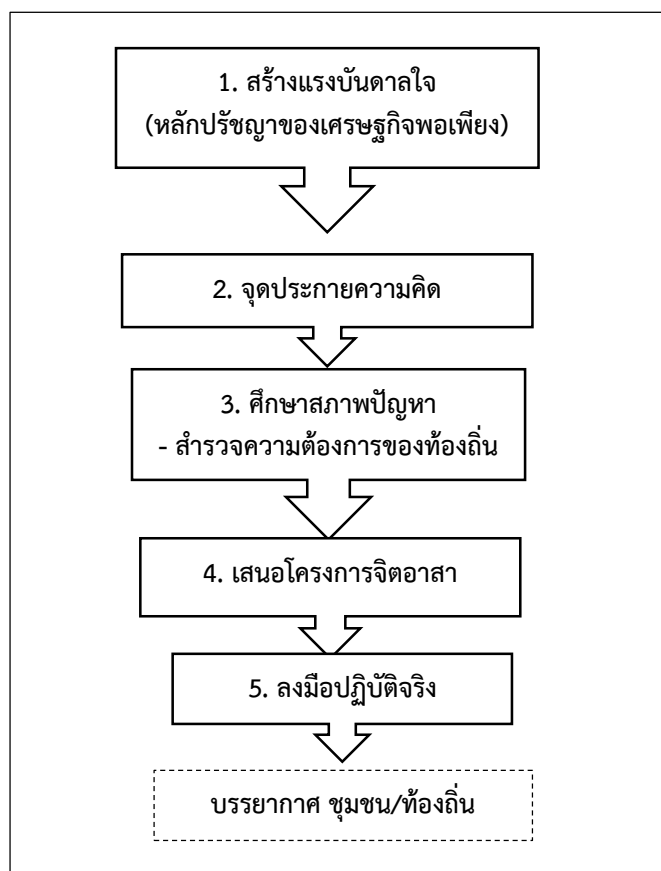
งานวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนด้วยจิตอาสา ในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนผ่านกิจกรรมฝายมีชีวิต เป็นการศึกษาทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ได้แก่ การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร การสนทนากลุ่มการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการร่วมปฏิบัติการ ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาลักษณะการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนด้วยฝายมีชีวิต ภายในมหาวิทยาลัย และชุมชนโดยรอบ โดยเน้นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของรายวิชา VGE109 อุตลักษณ์บัณฑิตวไลยอลงกรณ์ เป็นแบบชุดการจัดการเรียนรู้ด้วยการบูรณาการกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดจิตสำนึกเกี่ยวกับความจงรักภักดี การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต มีคุณลักษณะของบัณฑิตจิตอาสา และเป็นการเรียนรู้แบบโครงการบัณฑิตจิตอาสา พัฒนาท้องถิ่น การจัดการเรียนรู้เสริมสร้างพลังชุมชนด้วยจิตอาสาในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนด้วยฝายมีชีวิต ทั้งนี้แบ่งหน่วยการเรียนรู้ออกเป็น 4 หน่วย 6 ชั่วโมง/วัน/สัปดาห์ ลักษณะการสอนแบบทีม (Team Teaching) เป็นชุดวิชาที่บูรณาการเนื้อหา เข้ากับกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดจิตสำนึกเกี่ยวกับความจงรักภักดีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต คุณลักษณะของบัณฑิต จิตอาสา โดยการบูรณาการเนื้อหาสาระทั้ง 5 หน่วยการเรียนรู้ (สมบัติ คชสิทธิ์ และคณะ, 2557) ดังนี้



ภาพที่ 2 หน่วยการเรียนรู้รายวิชา VGE 109 อุตลักษณ์บัณฑิตวไลยอลงกรณ์
ที่มา: สมบัติ คชสิทธิ์ และคณะ (2557)

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เสริมสร้างพลังชุมชนด้วยกระบวนการจิตอาสา ที่ได้จากการสังเคราะห์กระบวนการประชาเข้าใจ การวิเคราะห์เนื้อหาจากการประชุมกลุ่มย่อยตลอดจนการปรึกษาหารือของคณะกรรมการบริหารชุดวิชา และผู้สอน ได้ข้อสรุปเพื่อกำหนดเป็นชุดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนด้วยกระบวนการจิตอาสา มีทั้งหมด 5 ขั้นตอน ดังนี้



ภาพที่ 3 แผนภูมิรูปแบบการจัดการเรียนรู้เสริมสร้างพลังชุมชนด้วยกระบวนการจิตอาสา
ที่มา: สุภารัตน์ คำเพราะ (2558)

จากแผนภูมิรูปแบบการจัดการเรียนรู้เสริมสร้างพลังชุมชนด้วยกระบวนการจิตอาสา ทำให้ได้กระบวนการจัดการเรียนรู้รายกิจกรรมย่อยได้ ดังนี้ (สุภารัตน์ คำเพราะ, 2558)

รายวิชา VGE 109 อัตลักษณ์บัณฑิตไทยลงกรณ์ ลักษณะการจัดการเรียนการสอนผู้สอนออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ออกเป็น 2 แบบ แบบที่ 1 เรียนรู้หลักการ ทฤษฎีในห้องเรียน เช่น นำมาอภิปรายกลุ่ม การระดมสมอง กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการร่วมแสดงความคิดเห็น เน้นสืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง เป็นต้น เล่าถึงกิจกรรมว่าทำอะไร เช่น นำข้อมูลบางส่วน of ชุมชนมาจุดประกายความคิดให้นักศึกษา จากนั้นให้นักศึกษาคำถามเพื่อสำรวจข้อมูล โดยอาจารย์ทำหน้าที่เป็นคนคอยแนะนำและให้คำปรึกษา โดยนักศึกษาเสนอโครงการจิตอาสา (Project Volunteer) เป็นกิจกรรมกลุ่มย่อยที่ผู้เรียนลงพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลที่ค้นพบจากชุมชนที่ศึกษาและจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบตามประเด็นต่อไปนี้ 1) แผนที่เดินดิน 2) ทามไลน์ (Time Line) 3) ทำเนียบปราชญ์ชุมชน 4) สรุปประเด็นปัญหา 5) นำข้อมูลที่ได้มาจัดทำโครงการจิตอาสาเสนอ จากนั้นนำเสนอโครงการ เพื่อพัฒนาหรือแก้ปัญหา ลงมือปฏิบัติจริง เสนอโครงการจิตอาสาเพื่อพัฒนา

หรือแก้ปัญหาในชุมชนดำเนินกิจกรรมจิตอาสา ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยบูรณาการจากกิจกรรมการเรียนรู้ควบคู่กับโครงการเสริมสร้างพลังชุมชนในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนด้วยฝายมีชีวิต ทำให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนด้วยจิตอาสา ดังนี้

ระยะที่ 2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนด้วยกระบวนการจิตอาสา ในการบริหารจัดการน้ำด้วยฝายมีชีวิตมี ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยบูรณาการเนื้อหาสาระกับ วิถีชุมชนเพื่อให้บังเกิดพลังชุมชนด้วยจิตอาา ดังนี้



ภาพที่ 4 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เสริมสร้างพลังชุมชนด้วยกระบวนการจิตอาสา
ที่มา: สุภารัตน์ คำเพราะ (2558)

กิจกรรมการเรียนรู้การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดจิตอาสาซึ่งเป็นการปลูกฝังค่านิยมด้านการช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน รู้จักเสียสละ เพื่อส่วนรวมแล้วยังเป็นการเสริมสร้างทักษะด้านการมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม เกิดภาวะผู้นำผู้ตามที่ดี และรู้จักการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าจากการเรียนรู้และประสบการณ์ตรงเป้าหมายหลักของจัดกิจกรรมจิตอาสา แบบโครงการฐาน (Project-based Learning) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ (Active Learning) จากในชั้นเรียนนำไปสู่การปฏิบัติจริง ทำให้เกิดกิจกรรมเสริมสร้างพลังจิตอาสาในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนด้วยฝายมีชีวิตมีทั้งหมด 9 ขั้นตอน ดังนี้

1. พื้นฟูชุมชน วิธีที่จะเยียวยาแก้ไขปัญหาชุมชนต้องทำให้เกิดความรักความสามัคคี มีพลังที่จะกลับไปเกื้อหนุนหรือเอื้ออาทรต่อกันตามหลักพื้นฟูชุมชนสอดคล้องกับแนวคิด ดำรง โยธารักษ์ (2558) ดังนี้

2. สร้างแรงบันดาลใจ จัดกระบวนการประชาเข้าใจครั้งที่ 1 เป็นกระตุ้นให้ทุกคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมเริ่มตั้งแต่การอนุเคราะห์ข้อมูลและทำข้อมูลให้มีพลัง โดยให้ทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นและหาทางออกร่วมกันด้วยในรูปแบบของผังความคิด (Mind Map)

3. ค้นหาศักยภาพชุมชนด้วยพลังจิตอาสา หลังจากได้ข้อมูลจากการประชาเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินการสร้างฝายการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

3.1 สร้างแกนนำ จิตอาสา เริ่มต้นด้วยกลุ่มผู้นำนักศึกษา หรือผู้นำชุมชน

3.2 สร้างเครือข่ายจิตอาสา

3.3 เปิดกลุ่มเฟสบุ๊ค “อาสาทำดี” และกลุ่มไลน์ “อาสาทำดี”

3.4 จัดกิจกรรมให้นักศึกษาทำงานร่วมกันด้วยการจัดกิจกรรม “คลองสวยน้ำใส”

มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 150 คน

4. ต้นทุนชุมชน ข้อค้นพบจากการที่ทำการกระบวนการประชาเข้าใจได้ข้อสรุป ดังนี้

4.1 ในชุมชนมีปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.2 ในการค้นหาควรเริ่มต้นค้นหาจากรากเหง้า ศักยภาพของคนในชุมชน เมื่อค้นพบศักยภาพ และเห็นสภาพที่แท้จริงในทุกมิติของชุมชนแล้วก็สามารถกำหนดแผนดำเนินการโครงการฝายมีชีวิต

4.3 กำหนดกิจกรรมสร้างฝายมีชีวิต แบ่งหน้าที่ออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ (1) กลุ่มโครงสร้าง (2) กลุ่มงานเชือก (3) กลุ่มงานกระสอบ และ (4) กลุ่มงานบริการ

5. ชุมชนสัมพันธ์ เช่น อบต. อบท. อบจ. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. สอบต.

6. วิถีประชาธิปไตย ต้องมีกติกา หรือข้อตกลงร่วมกันของชุมชน (ธรรมนูญฝาย)

7. การกระจายอำนาจ อำนาจที่ประชาชน หรือกลุ่มคนที่รวมพลังกัน เช่น การรวมพลังสร้างจิตอาสา กระบวนการมีส่วนร่วมจะทำให้ได้แนวคิดแนวปฏิบัติร่วมกัน

8. องค์ความรู้ชุมชน : การสร้างฝายมีชีวิต

9. ถอดบทเรียน เป็นการสร้างองค์ความรู้ เพื่อคืนข้อมูลชุมชนเพื่อการตระหนักรู้ในความสามารถของตนเอง และสามารถจัดการต้นทุนกับความรู้เหล่านั้นแล้วนำมากำหนด ทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนเองได้ อีกทั้งนักศึกษาได้ดำเนินการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ

ระยะที่ 3 ผลจากการสำรวจความพึงพอใจจากการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมสร้างฝายมีชีวิต ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ สิ่งที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ ได้แก่ ความสามัคคี ความอดทน เสียสละ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ความตั้งใจ เต็มใจช่วยเหลืองาน การมีจิตอาสาที่ไม่หวังผลตอบแทน การมีเพื่อนและความสนุกสนานในการทำงาน การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกของคณะทำงาน มีกำลังใจจากการได้เห็นอาจารย์ บุคลากรและนักศึกษาในมหาวิทยาลัยมาร่วมกันทำเป็นจำนวนมาก วิทยากรและผู้นำกิจกรรมที่มีความรู้ความสามารถ จึงส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการ ดังนี้

ตารางที่ 1 ความพึงพอใจต่อการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เสริมสร้างพลังชุมชนแบบมีส่วนร่วมด้วยจิตอาสาในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนด้วยฝายมีชีวิต

n = 350

ลำดับ	ความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1.	ขั้นพื้นฟูชุมชนด้วยกระบวนการประชาเข้าใจครั้งที่ 1	4.12	0.41	มาก
2.	ขั้นสร้างแรงบันดาลใจ	4.50	0.45	มากที่สุด
3.	ขั้นค้นหาศักยภาพชุมชนด้วยพลังจิตอาสา	4.23	0.42	มาก
4.	ขั้นต้นทุนชุมชน และชุมชนสัมพันธ์	3.83	0.38	มาก
5.	ขั้นวิถีประชาธิปไตย	3.81	0.38	มาก
6.	ขั้นกระจายอำนาจ	3.90	0.39	มาก
7.	ขั้นองค์ความรู้ชุมชน	3.95	0.39	มาก
8.	ขั้นถอดบทเรียน	4.04	0.40	มาก
9.	ความภูมิใจที่ได้ร่วมกิจกรรมจิตอาสา	4.45	0.44	มากที่สุด
10.	ความพึงพอใจต่อภาพรวมของการจัดกิจกรรมจิตอาสา	4.11	0.41	มาก
	รวม	4.19	0.44	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการต่อกิจกรรมในโครงการ พบว่าจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ 350 คน มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมในภาพรวมค่าเฉลี่ย 4.19 หมายถึงมีความพึงพอใจอยู่ในเกณฑ์มาก ข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ขั้นสร้างแรงบันดาลใจ มีความพึงพอใจอยู่ในเกณฑ์มากที่สุดคือ 4.50 และความภูมิใจที่ได้ร่วมกิจกรรมจิตอาสา มีคะแนนเฉลี่ย 4.45 อยู่ในเกณฑ์มากที่สุด รองลงมาคือ เข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจค่าเฉลี่ย 4.23 ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างพลังชุมชนด้วยจิตอาสาในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนผ่านกิจกรรมฝายมีชีวิต สรุปผลข้อมูลโดยภาพรวม ดังนี้

ผลจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ การสร้างพลังชุมชนคนในชุมชนตระหนักรู้ในความสามารถของตนเอง และสามารถจัดการต้นทุนกับความรู้เหล่านั้นแล้วนำมากำหนดทิศทาง

การพัฒนาชุมชนของตนเองได้ อีกทั้งดำเนินการได้อย่างเป็นระบบ โดยกำหนดเป็นปฏิทินชุมชน จัดทำแผนที่เดินดินและช่วงเวลาเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน นอกจากนี้ แก่นนำชุมชนนำข้อมูลพื้นฐานที่ได้มาวิเคราะห์ SWOT เพื่อหาจุดอ่อน จุดแข็ง เพื่อสร้างโอกาส และหาแนวทางแก้ไขปัญหาทำให้เกิดการสร้างพลังชุมชน จากกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งทำให้ได้แนวคิด แนวปฏิบัติร่วมกันความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันเกิดการปกป้องดูแล บำรุงรักษาชุมชนพึ่งตนเองได้ ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ จากการจัดการคน การจัดสรรเวลา การจัดการงบประมาณ และเกิดความเข้าใจตรงกัน

ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เสริมสร้างพลังชุมชนแบบมีส่วนร่วมด้วยจิตอาสา ในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนด้วยฝ่ายมีชีวิต 5 ขั้นตอนตามหลักคิด 9 ขั้น ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างแรงบันดาลใจ ตามหลักคิดขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 นักศึกษาตระหนักรู้ ในความสามารถของตนเอง และสามารถจัดการต้นทุนกับความรู้เดิมแล้วนำมากำหนดทิศทางการพัฒนา ชุมชนของตนเอง อีกทั้งดำเนินการได้อย่างเป็นระบบได้โดยการจัดการคน จัดสรรเวลา จากนั้นจัดสรรงบประมาณจนเกิดความเข้าใจตรงกัน

ขั้นตอนที่ 2 จุดประกายความคิด โดยใช้หลักคิดขั้นที่ 3, 4 และขั้นที่ 5 คือ การค้นหาคัญภาพชุมชน ต้นทุนทางสังคม และชุมชนสัมพันธ์ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อให้ได้แนวคิด แนวปฏิบัติร่วมกันมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน เกิดการปกป้องดูแล บำรุงรักษา ทำให้เกิดความยั่งยืนในอาชีพชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ไม่ต้องรอนงบประมาณจากภายนอก หรือรอคอยความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการ

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาสภาพปัญหา โดยใช้หลักคิดขั้นที่ 6, 7 และขั้นที่ 8 คือ ศึกษาวิถีทางการดำเนินชีวิตของชุมชนสังเกตจากการที่ประชาชนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ โดยตรงโดยไม่ผ่านผู้แทน ซึ่งแนวทางเลือกใหม่ของสังคมปัจจุบันที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เน้นหลักการยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นที่เห็นต่าง ตลอดจนการปรึกษาหารือและการถกแถลงของคนในชุมชน ซึ่งแนวโน้มที่จะมีพันธมิตรผูกพันกับสังคมที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมคิดร่วมตัดสินใจ เป็นการกระจายอำนาจ แบ่งปันอำนาจที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของชุมชนสาธารณะไปให้ทุกคนดูแล เป็นเจ้าร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 4 เสนอโครงการ จิตอาสาใช้หลักคิดขั้นที่ 8 และขั้นที่ 9 คือ ตีเหล็กขณะที่ยังร้อน เมื่อผ่านกระบวนการหลักคิดในแต่ละขั้นมาแล้ว การที่นักศึกษาจะเกิดความคิดใหม่ๆ และมีแรงจูงใจอยากแก้ปัญหาที่พบ และเกิดอุดมการณ์อยากพัฒนาท้องถิ่น จากนั้นผู้สอนให้เสนอโครงการที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการถอดบทเรียนที่ได้จากชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 ลงมือปฏิบัติจริง นักศึกษาสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตัวเอง ซึ่งส่งผลให้เกิดความรู้ใหม่ขึ้นในสมอง ความรู้ใหม่มีความคงทน ไม่ลืมเลือนโดยง่าย ขณะเดียวกันเมื่อเกิดปัญหาในลักษณะเดียวกันอีก นักศึกษาจะสามารถดึงความรู้เดิมที่มีอยู่ มาแก้ปัญหาได้ทันที และเป็น การปลูกฝังให้มีความรับผิดชอบในการทำงาน นอกจากนี้ นักศึกษายังขอให้มหาวิทยาลัยมีกิจกรรม ในขณะแบบนี้

สำหรับอาจารย์ และบุคลากร ได้ทำงานร่วมกันเป็นการสร้างความรักความสามัคคีและสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันมีความเห็นอกเห็นใจได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการเสียสละเวลาหลังเลิกงาน และมีการร่วมบริจาคอาหารและเครื่องดื่ม นอกจากนี้ยังได้รับความรู้จากคณะวิทยากร ซึ่งประกอบไปด้วยประธานเครือข่ายมีชีวิตแห่งประเทศไทย ศิษย์เก่า ตัวแทนชุมชน ตลอดจนปราชญ์ชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสาในครั้งนี้

สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในประเทศไทยที่มีการสร้างฝายมีชีวิตในพื้นที่ราบและชายเมือง ทำให้มหาวิทยาลัยมีน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร มีการเติมน้ำเข้าสระด้วยการผันน้ำจากแหล่งน้ำขนาดใหญ่หรือแหล่งน้ำตามธรรมชาติมาเติมสระให้เพียงพอตลอดปี การดำเนินการบริหารจัดการน้ำจึงได้รูปแบบการหมุนเวียนของน้ำ โดยใช้ฝายมีชีวิตเป็นตัวช่วยเก็บกักน้ำ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

1. ศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างพลังชุมชน ด้วยจิตอาสาการสร้างแกนนำจิตอาสา เพื่อดำเนินกิจกรรมและเป็นพี่เลี้ยง ผู้ที่สนใจสมัครด้วยความเต็มใจ มีผู้สมัครเป็นแกนนำ 153 คน ทำหน้าที่สร้างกิจกรรมให้เกิดความคุ้นเคยในหมู่นักศึกษาและความตระหนักในคุณค่าของงานจิตอาสา และมีการชักชวนกันมาร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ยังเปิดกลุ่มเฟสบุ๊ก และไลน์ “อาสาทำดี” ขึ้น เพื่อดึงนักศึกษาที่สนใจทำงานจิตอาสาเข้าร่วมกลุ่มก่อนการสร้างฝายมีชีวิตกิจกรรม “คลองสวยน้ำใสเพื่อมหาวิทยาลัยของเรา” มีนักศึกษาทั้งภาคปกติ และ ภาคพิเศษเข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก เพื่อเก็บผักตบชวาและขยะเปิดพื้นที่คลองเตรียมพร้อม การสร้างฝายมีชีวิต การดำเนินกิจกรรมฝายมีชีวิต สอดคล้องกับนโยบายการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่กลางน้ำของรัฐบาลที่มุ่งให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการน้ำ สนับสนุนการปรับตัว เพื่อป้องกันและลดปัญหาความเสียหายจากอุทกภัย มีแหล่งน้ำอุปโภคบริโภคอย่างเหมาะสม (คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ, 2555)

นอกจากนี้ การดำเนินกิจกรรมฝายมีชีวิต อาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือ รวมภูมิปัญญา 3 ด้านเข้าด้วยกัน ได้แก่ เทคโนโลยี ระบบนิเวศ และสังคมวัฒนธรรม ผลการทดลองใช้รูปแบบการสร้างพลังชุมชนด้วยจิตอาสาในการบริหารจัดการน้ำพบว่า หลังจากออกแบบฝายมีชีวิตและกิจกรรมสร้างแกนนำจิตอาสาแล้ว นายสมเดช คงเกื้อ และคณะได้เดินทางมาให้ความรู้และสาธิตการสร้างฝายมีชีวิตให้กับผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรม ในวันที่ 11-13 กุมภาพันธ์ 2560 และได้ดำเนินการสร้างอย่างต่อเนื่องจนเสร็จสมบูรณ์ในวันที่ 21 มีนาคม 2560 รวม 38 วัน ขึ้นเตรียมการประกอบด้วยการเตรียมพื้นที่ เตรียมวัสดุอุปกรณ์ เตรียมคนด้วยการให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการสร้าง การดำเนินการแบ่งผู้เข้าร่วมโครงการออกเป็น 4 กลุ่มงาน คือ งานโครงสร้างไม้ไผ่ งานเชือก งานกระสอบทราย และงานบริการ เมื่อสร้างฝายเสร็จได้ทดสอบโดยการปล่อยน้ำเข้าฝาย และอุดรอยรั่วของฝาย เมื่อฝายใช้งานได้สมบูรณ์แล้ว ได้กำหนดพิธีเปิดในวันที่ 22 เมษายน 2560 โดยผู้ว่าราชการจังหวัดปทุมธานีให้เกียรติเป็นประธานในพิธีเปิด โดยมีนักศึกษา อาจารย์ บุคลากร และชุมชนโดยรอบ (อาทิตยา แป้นธัญญานนท์ และคณะ, 2560)

2. ผลการนำรูปแบบไปทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้การเสริมสร้างพลังชุมชนด้วยจิตอาสาในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนด้วยฝายมีชีวิต รูปแบบจัดการเรียนรู้เสริมสร้างพลังชุมชนด้วยจิตอาสาในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนด้วยฝายมีชีวิต การจัดกิจกรรมจิตอาสาสอดคล้องกับแนวทางจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตอาสา (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554) คือ นำความรู้มาประยุกต์ใช้โดยสอดแทรกในกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงกิจกรรมนอกห้องเรียน ซึ่งเชื่อมโยงเข้ากับวิถีชีวิตของผู้เรียนและชุมชนท้องถิ่น สร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นให้เกิดศรัทธา เชื่อมมั่นในงานที่ทำ โดยเฉพาะการเป็นตัวแบบของผู้สอน หรือบุคคลใกล้ชิด ดังจะเห็นได้จากนักศึกษาจำนวนมากมีความประทับใจที่อาจารย์ บุคลากร และชุมชนโดยรอบมาช่วยในการดำเนินงาน นอกจากนี้กิจกรรมยังช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้รู้สึกมีส่วนร่วมเห็นอกเห็นใจ เป็นต้น

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจจากการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เสริมสร้างพลังชุมชนแบบมีส่วนร่วมด้วยจิตอาสาในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนด้วยฝายมีชีวิต ด้านสังคมวัฒนธรรม ตามแนวคิดการมีส่วนร่วม แนวคิดของฝายมีชีวิต รวมถึงแนวคิดทฤษฎีใหม่ การดำเนินการต่าง ๆ ควรใช้วิธีร่วมแรงร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หรือ “ลงแขก” ตามแบบดั้งเดิม เพื่อลดค่าใช้จ่าย และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชน คณะผู้วิจัยได้เลือกกระบวนการจิตอาสา ซึ่งเกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของนักศึกษา อาจารย์ บุคลากร และคนในท้องถิ่น ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ สร้างบรรยากาศการทำงานร่วมกัน และต้องมีการจัดทำธรรมนูญฝายมีชีวิตเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติที่ทุกคนมีส่วนร่วมเสนอและเป็นเจ้าของฝายร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลของการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์

1.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาศึกษาทั่วไปควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการจัดทำโครงการนักศึกษาเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ซึ่งเป็นการฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม และควรมีการ “ถอดบทเรียน” เพื่อให้นักศึกษารู้จักคิด ไตร่ตรอง นำไปสู่การปฏิบัติที่ดีในอนาคต

1.2 การดำเนินกิจกรรมจิตอาสาควรคำนึงถึงปัจจัยที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จคือ การสร้างความสนิทสนมคุ้นเคย เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างรุ่นพี่กับรุ่นน้อง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ในรูปแบบกิจกรรมอื่น เช่น การส่งเสริมสุขภาพ อาชีพ รายได้ในชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากทุน “วไลยฯ มุ่งเป้า” ของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี สำเร็จลงได้ด้วย ความกรุณาอย่างสูง จากอธิการบดี รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ คชสิทธิ์ และรองอธิการบดี อาจารย์ ดร.สุพจน์ ทราญแก้ว ที่กรุณาให้คำแนะนำปรึกษา และช่วยเหลือแก้ปัญหาในทุกขั้นตอนการดำเนินงาน

ขอขอบคุณ นายมนสิทธิ์ ไพศาลธนวัฒน์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดปทุมธานีให้เกียรติเป็นประธานในพิธีเปิด คุณหญิงกัลยา โสภณพนิช เลขาธิการมูลนิธิสถาบันราชพฤกษ์ เป็นตัวแทนมูลนิธิมอบต้นไม้บำบัดน้ำให้กับมหาวิทยาลัยเพื่อสร้างระบบนิเวศฝายมีชีวิต รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงดี สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ผู้วิพากษ์งานวิจัยแนะนำการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อให้งานวิจัยสมบูรณ์ขึ้น คุณสมเดช คงเกื้อ ประธานเครือข่ายฝายมีชีวิตแห่งประเทศไทย คุณประภาพร ปิยะพิสุทธิศักดิ์ เลขาธิการเครือข่ายฝายมีชีวิตแห่งประเทศไทย คุณวิชชุ ชูปวา เครือข่ายฝายมีชีวิตลำตะคอง รวมถึงเครือข่ายฝายมีชีวิตแห่งประเทศไทยร่วมออกแบบฝาย เป็นวิทยากร รวมถึงเป็นพี่เลี้ยงในการสร้างฝายมีชีวิตวไลยอลงกรณ์จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี นายณัฐพล ปานรุ่งเรือง อดีตนายกองค์การนักศึกษาและทีมงาน ออกแบบและจัดกิจกรรมสร้างอุดมการณ์ จิตอาสาให้กับนักศึกษา

ขอบคุณ เทศบาลเมืองท่าโขลง เทศบาลตำบลพระอินทราชา เทศบาลตำบลเชียงรากน้อย องค์การบริหารส่วนตำบลพยอม ส่งผู้แทนเข้าร่วมรับทราบการสร้างฝายและประสานงานการแก้ไขปัญหา ร่วมกับชุมชน ขอขอบคุณหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย ได้แก่ ฝายอาคารสถานที่ ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กรรมพืช สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน นักศึกษาโปรแกรม เอกเชคคูฟ นักศึกษาภาคพิเศษ สนับสนุนน้ำ อาหาร ขนม อุปกรณ์ สถานที่ประชุม ตกแต่งสถานที่ในพิธีเปิด ขอขอบคุณนักศึกษาบุคลากร ชุมชนใกล้เคียง ที่ร่วมแรงร่วมใจสร้างฝายมีชีวิตให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี รวมถึงมอบน้ำ อาหาร ขนม อุปกรณ์ เยี่ยมเยียนเป็นกำลังใจต่อผู้ปฏิบัติงาน ขอขอบคุณนักศึกษาชมรมอาสาชวากาชาดร่วมเป็นคณะทำงานในพิธีเปิด ที่ขาดไม่ได้คือขอขอบคุณอาจารย์ เจ้าหน้าที่งานวิชาศึกษาทั่วไป และสถาบันวิจัยและพัฒนา ช่วยอำนวยความสะดวกในการประสานงานและการดำเนินงาน

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยฉบับนี้จะมีประโยชน์แก่ผู้สนใจสร้างฝายมีชีวิตเพื่อแก้ปัญหาหน้าในชุมชน ขออุทิศกุศลที่เกิดจากประโยชน์ของงานวิจัยฉบับนี้แด่ เจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร องค์ประธานกนิเทศมหาวิทยาลัย และขอน้อมรับฟังข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนางานวิจัยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ. (2555). **แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2550). **CCPR MODEL คู่มือการเรียนการสอนเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพในสังคมไทย**. [ออนไลน์] สืบค้นได้จาก: www.dpu.ac.th/ces/download.php?filename=1377578355.pdf. (2559, 10, ตุลาคม).
- ดำรง โยธารักษ์. (2558). **การเชื่อมโยงบทเรียนเครือข่ายมีชีวิต คู่มือการจัดการน้ำโดยชุมชน**. นครศรีธรรมราช: สถาบันการเรียนรู้เพื่อจัดการตนเอง.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). **จิตอาสา. สารานุกรมวิชาชีพครู เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

- สมจินต์ รักฉิม และคณะ. (2559). **ทรัพยากรน้ำ ฝายมีชีวิต**. นครศรีธรรมราช: อักษรการพิมพ์.
- สมบัติ คชสิทธิ์ และคณะ. (2557). มติที่ประชุมคณะกรรมการบริหารรายวิชาอัตลักษณ์
บัณฑิตวไลยอลงกรณ์ GE102. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี.
- สมเดช คงเกื้อ. (2559). ประธานเครือข่ายฝายมีชีวิตแห่งประเทศไทย. **สัมภาษณ์**.
(2559, 3 ธันวาคม).
- สุภารัตน์ คำเพราะ. (2558). **วไลยอลงกรณ์ปริทัศน์**. 6(3): 197-212.
- อาทิมา แป้นธัญญนนท์ และคณะ. (2560). **รายงานการวิจัย การเสริมสร้างพลังชุมชน
ด้วยจิตอาสาในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนผ่านกระบวนการฝายมีชีวิต**. ปทุมธานี:
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี.